

SŁAWOMIR WOJTKIEWICZ

dr inż. arch.

Politechnika Białostocka, WBiIS

e-mail: s.wojtkiewicz@pb.edu.pl

TEORETYCZNE ASPEKTY PRAKTYKI W ARCHITEKTURZE KRAJOBRAZU NA PRZYKŁADZIE KONCEPCJI PROJEKTOWEJ „ALEI NIEZŁOMNYCH” W PARKU KONSTYTUCJI 3 MAJA W BIAŁYSTOKU

**THEORETICAL ASPECTS OF DESIGN PRACTICE IN LANDSCAPE
ARCHITECTURE, THE CASE OF THE CONCEPT DESIGN OF THE
“UNBROKEN AVENUE” IN THE 3RD MAY CONSTITUTION PARK
IN BIALYSTOK**

STRESZCZENIE

Artykuł przedstawia zapis procesów projektowych konkursowych związanych z planowaną realizacją założenia krajobrazowego, rzeźbiarsko-architektonicznego w Parku Konstytucji 3 Maja w Białymstoku. Tematyka pracy dotyczy zagadnień określania zasad kształtowania kompozycji oraz budowy i morfologii formy architektoniczno-krajobrazowej. Projekt ukazany będzie w kontekście doświadczeń dydaktycznych na Wydziale Budownictwa i Inżynierii Środowiska Politechniki Białostockiej, na kierunku Architektura Krajobrazu.

Słowa kluczowe: architektura, rzeźba, krajobraz

ABSTRACT

The article presents a record of the design processes related to the planned implementation of the landscape, sculpture and architectural memorial site in the 3rd May Constitutional Park in Białystok. The topic of the paper concerns issues of defining principles of shaping the composition and the construction and morphology of the architectural and landscape form. The project will be presented in the context of didactic experience at the Faculty of Civil Engineering and Environmental Engineering, Białystok University of Technology, in the field of Landscape Architecture.

Keywords: architecture, sculpture, landscape

WPROWADZENIE

Tematyka XX forum architektów krajobrazu skłania do refleksji na temat teorii, nauki i praktyki w architekturze krajobrazu. Jedną z metod ich łączenia w całość jest udział w konkursach architektonicznych. Z punktu widzenia dydaktyka i badacza procesów projektowych konkursy architektoniczne mają istotny wpływ na integrację studentów architektury z zawodem oraz możliwością stosowania i testowania teorii nauczania w praktyce. Udział studentów i prowadzących przy działaniach projektowych jak konkursy architektoniczne przyczynia się też do dywersyfikacji nauczania architektury krajobrazu i osiągania lepszych wyników dydaktycznych charakteryzując białostocką szkołę architektury krajobrazu. Tym samym teoria, nauka i praktyka tworząc triadę, wpływa na kierunki rozwoju architektury krajobrazu i przygotowanie absolwentów do zawodu projektanta krajobrazu. Opisany poniżej przykład odnosi do jednego z białostockich konkursów realizacyjnych, krajobrazowych, w którym jako zespół udział wzięli wykładowcy i absolwenci kierunku Architektura Krajobrazu.

Wspólne uczestnictwo w pewnym stopniu czytane jest kontekstem doświadczeń dydaktycznych, naukowych i praktyki w specjalności architektonicznej, rzeźbiarskiej i krajobrazowej.

Konkurs architektoniczno-rzeźbiarski na „Aleję Niezlomnych” został zorganizowany przez miasto Białystok. Miasto ogłosiło wyniki konkursu na opracowanie koncepcji projektowej Alei Niezlomnych, która powstanie w Parku Konstytucji 3 Maja na początku sierpnia 2017 roku. Na zgłoszonych do uczestnictwa w konkursie 11 zespołów Komisja konkursowa przyznała wyróżnienie zespołowi kierowanemu przez dr inż. arch. Sławomira Wojtkiewicza – adiunkta na kierunku Architektura Krajobrazu w Białymstoku. Najwyższą nagrodę otrzymał Andrzej Chwalibóg wraz z zespołem. Wyróżnienia przyznano Grzegorzowi Witkowi z Kobyłki, Pracowni Rzeźby „FORMA” z Krakowa, oraz wspomnianemu zespołowi projektowemu w składzie: dr inż. arch. Sławomir Wojtkiewicz, dr hab. art. Jerzy Grygorczuk, mgr inż. arch. kraj. Hanna Wojdakowska z Białegostoku.

HISTORIA PARKU KONSTYTUCJI 3 MAJA

Park Konstytucji 3 Maja znajduje się w Białymstoku na terenie dawnego lasu zwanego Lasem Zwierzynieckim, zlokalizowanego na południowy-zachód od dawnego zwierzyńca jeleni i danieli, które w XVIII w. wchodziły w skład terenów rezydencji pałacowo-ogrodowej hetmana wielkiego koronne-



Il. 1. Pomnik 42. Pułku Piechoty, Park im. Konstytucji 3 Maja, Białystok. Źródło ilustracji: S. Wojtkiewicz

Ill. 1. Monument of the 42nd Infantry Regiment, Park. Konstytucji 3 Maja, Białystok. Source of illustration: S. Wojtkiewicz

go Jana Klemensa Branickiego. Las Zwierzyniecki stykający się z ogrodami Pałacu Branickich był miejscem polowań dworskich. Pierwotnie miał on powierzchnię ponad 34 ha. Na początku XIX w., w wyniku rozwoju miasta, terenom Lasu Zwierzynieckiego nadano status lasu komunalnego, a jego obszar zaczęto systematycznie zmniejszać, przekształcając stopniowo w park miejski. Wytyczono w nim m.in. alejki spacerowe, wzniesiono teatr letni, restauracje i inne obiekty rozrywkowe, a w 1895 r. doprowadzono „konkę” – linię tramwajową. W wyniku tych przekształceń utworzono „Park Zwierzyniecki”, który stał się miejscem rekreacji i wypoczynku mieszkańców miasta¹. Po odzyskaniu niepodległości, w 1921 r. północnej część Parku Zwierzynieckiego nadano nazwę „Parku 3 Maja”. W 1930 rozpoczęto modernistyczną przebudowę Parku. Nową osią kompozycyjną założenia stała się aleja rozpoczynająca się od ronda zlokalizowanego u zbiegu dzisiejszych ulic: M.C. Skłodowskiej, 11 Listopada i Podleśnej z zakończeniem w południowej części parku okrągłym placem z zielonym klombem. Na osi głównej alei parkowej wzniesiono pomnik ku czci poległych w wojnie polsko-bolszewickiej żołnierzy 42. Pułku Piechoty, autorstwa Jakuba i Kazimierza Juszczyków, który został odsłonięty w listopadzie 1930 r. (il. 1)².

¹ Dobroński A.Cz., 2012, *Historia Białegostoku*, Fundacja Sąsiedzi, Białystok, s. 281.

² Dobroński A.Cz., Filipow. K., 1996, *42 pułk piechoty im.*



Il. 2. Pomnik Katyński, Park im. Konstytucji 3 Maja, Białystok. Źródło ilustracji: S. Wojtkiewicz

III. 2. The Katyn Monument, Park im. Konstytucji 3 Maja, Białystok. Source of illustration: S. Wojtkiewicz

W marcu 1935 r. rozebrano dawną zajezdnię tramwajową przy ul. Świętojańskiej, uzyskując efekt połączenia Parku 3 Maja poprzez park Pląnty z Parkiem im. księcia J. Poniatowskiego i terenami zielonymi w dolinie rzeki Białej. W 60. rocznicę mordu katyńskiego, we wrześniu 2000 r. nastąpiło uroczyste odsłonięcie Pomnika Katyńskiego, który został zlokalizowany wg projektu arch. Leona Jaruszewicza w północnej części głównej alei spacerowej w sąsiedztwie Placu Katyńskiego – tj. runda u zbiegu dzisiejszych ulic: M.C. Skłodowskiej, 11 Listopada i Podleśnej. W roku 2010 pomnik został przebudowany wg projektu dr hab.art. Jerzego Grygorczuka (il. 2)³.

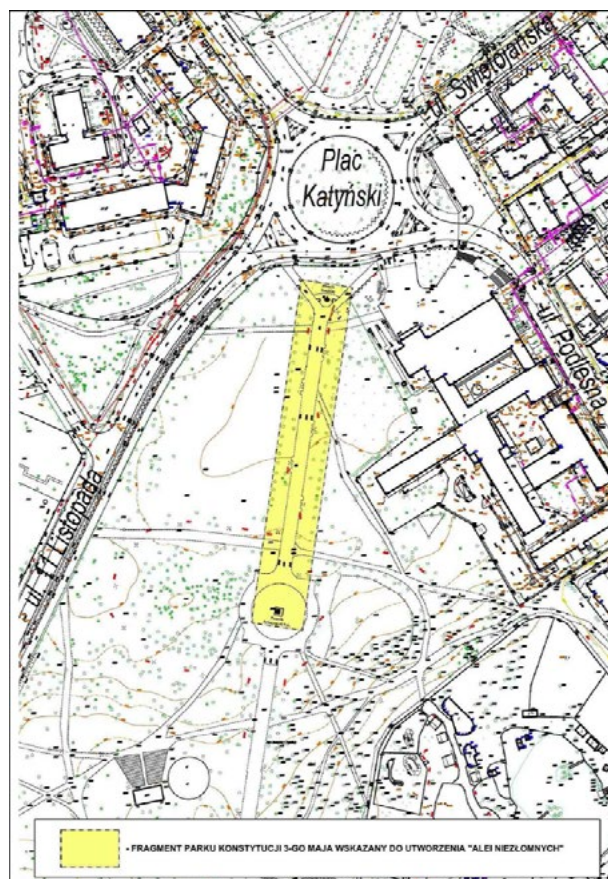
W dniu 27 kwietnia 2009 r. Rada Miasta nadała parkowi nazwę Konstytucji 3 Maja. Tereny parku nadal graniczą na północy – przez Plac Katyński i Aleję Zakochanych parku Pląnty – z ogrodami Pałacu Branickich. Zespół ten jest miejscem odpoczynku i rekreacji oraz edukacji przyrodniczej i organizacji plenerowych imprez kulturalnych.

ZAKRES OBSZAROWY OPRACOWANIA KONKURSOWEGO

Fragment parku Konstytucji 3 Maja, który został objęty opracowaniem konkursowym przedstawia szkic sytuacyjny zamieszczony poniżej (il.3).

Teren w kształcie długiego prostokąta o wymiarach 200×30 m – położony jest po obu stronach głównej alei spacerowej parku Konstytucji 3 Maja i stanowi fragment zabytkowego założenia parkowo-pałacowego rodu Branickich, który został wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku z dnia 30.12.1986 r. Powierzchnia terenu objętego opracowaniem konkursowym wynosi ok. 6000 m². Całość stanowi własność Gminy Białystok.

Ze względu na zabytkowy charakter terenu objętego opracowaniem konkursowym, decyzje projektowe podejmowane w przedmiocie utworzenia „Alej Niezłomnych”, musiały uwzględniać zalecenia Miejskiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku, ustalające m.in. konieczność zachowania głównych elementów zagospodarowania tego tere-



Il. 3. Lokalizacja Alei Niezłomnych. Źródło ilustracji: materiały konkursowe Urzędu Miejskiego w Białymstoku

III. 3. Location of the Unmistakable Avenue. Source of the illustration: competition materials of the Municipal Office in Białystok

³ gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, Białystok.

³ www.bialystok.ap.gov.pl, materiały Urzędu Miejskiego w Białymstoku.

nu, w tym: przebiegu alei parku Konstytucji 3 Maja, jej szerokości, rozmieszczenia istniejących w sąsiedztwie drzew oraz lokalizacji Pomnika 42. Pułku Piechoty i Pomnika Katyńskiego – jako głównych elementów przestrzennych definiujących charakter ww. alei parkowej. Rozpatrując planowaną realizację „Alej Niezłomnych” w kontekście istniejącego założenia parku Planty i parku Konstytucji 3 Maja, priorytetem stała się uwaga, że wskazana lokalizacja zaliczana jest do bardzo udanych realizacji zespołu parkowo-ogrodowego o „metryce międzywojennej”. Główna aleja spacerowa parku Konstytucji 3 Maja, która została zaproponowana jako miejsce lokalizacji nowych upamiętnień tworzących „Aleję Niezłomnych”, posiada istotną dominantę architektoniczną w postaci Pomnika 42. Pułku Piechoty. Wskazane jest zatem, aby w tak ukształtowanej, zabytkowej przestrzeni umieszczać upamiętnienia niekonkurujące z istniejącym zagospodarowaniem parku Konstytucji 3 Maja.

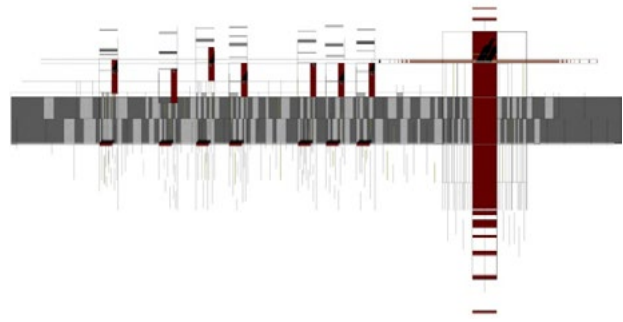
GLÓWNE ZAŁOŻENIA IDEOWE PROJEKTU

Przesłaniem i celem naszych działań projektowych stało się:

- wpisanie rzeźb w charakter przestrzenny Parku 3 Maja,
- utrzymanie jednorodnej wypowiedzi plastycznej oddającej ekspresyjnie problematykę opowiadanych historii poprzez analogie, symbole i archetypy
- uporządkowanie przestrzeni w sposób funkcjonalny i kompozycyjny
- utrwalenie istniejącego porządku urbanistycznego z uwzględnieniem akcentów i dominant przestrzennych,
- zwiększenie rangi miejsca poprzez zastosowane rozwiązania plastyczne, wpisujące się w kontekst krajobrazowy otoczenia oraz wysokiej jakości materiały wykończeniowe.
- osiągnięcie celu semantycznego⁴ i jednocześnie dydaktycznego założenia projektowego
- stworzenie lepszej i wynikowej przestrzeni rozumianej jednorodnie w ujęciu architektury krajobrazu, rzeźby, uwarunkowań kontekstualnych.

Charakter przestrzenny Parku 3 Maja określił zasady kompozycji otwartej przyjętej w założeniu pro-

⁴ Zob. Wojtkiewicz S., 2017, Kryterium symbolu w projektowaniu założeń architektoniczno-krajobrazowych miejsc pamięci, *Przestrzeń i Forma* 2017 nr 28, s. 155–162.



Il. 4. Diagram układu kompozycyjnego projektu konkursowego. Źródło ilustracji: S. Wojtkiewicz

Ill. 4. Diagram of the compositional layout of the competition design. Source of illustrations: S. Wojtkiewicz

jektowym. Najbardziej właściwa wydała się idea, w której projektowane założenie memoratywne nie ma granic i wynika wprost z przenikania się przestrzeni parku (il. 4). Układ osiowy miejsca z wyraźnie określonymi strefami funkcjonalnymi i kompozycyjnymi utrwalił kierunek liniowy projektowanej przestrzeni, a tematyka projektu charakter refleksyjny i metaforyczny. W pracy przyjęto tezę, iż projektowany obiekt nie może dominować w istniejącej przestrzeni, a jedynie ją uzupełniać, identyfikować, prowokować do przemyśleń, oddziaływać w sposób plastyczny i dydaktyczny. Na rozwiązanie przestrzenne składa się projekt posadзки, układ tablicy upamiętniającej oraz siedem rzeźbiarsko-architektonicznych alegorii przedstawianych postaci. Rozwiązanie przestrzenne ma być założeniem kameralnym wpisującym się w nurt krajobrazowy, odnosząc się do układu urbanistycznego miejsca i skali człowieka.

Formy rzeźbiarskie

Spacerujący wzdłuż alei parku przechodnie stali się inspiracją w rzeźbiarskiej interpretacji upamiętnianych postaci. „Panteon” bohaterów przedstawiony został w formie idących „zwykajnych-niezwykajnych” ludzi.

Tym sposobem zrezygnowano z monumentalności założenia na rzecz zwrócenia ich w kierunku przechodniów. Figury rzeźb wykonane są w skali rzeczywistego człowieka, a zastosowane rozwiązania kompozycyjne mają przywoływać alegorię bohaterstwa, którą identyfikować możemy także i w każdym z nas.

Podstawowym działaniem plastycznym w odbiorze rzeźb jest surowa faktura materiałów wykonawczych (brąz, corten) oraz świadoma defragmentacja poszczególnych figur. Plastyka rzeźb została ukazana na tle zgeometryzowanych płaszczyzn stali corten. Rdza paneli corten z fakturą brązu płaskorzeźb osób wywoływać ma nastrój melancholii, refleksji, meta-

fory i dramaturgii. Dodatkowo w rozwiązaniu figuratywnym przywołany został archetyp całunu. Każda postać częściowo przykryta jest płótnem stylizowanej draperii. Forma „całunu” wiąże wspólną symboliką wszystkie elementy kompozycji (il. 5, 6, 8). Figury ustawione są wzdłuż alei pomiędzy istniejącym rytmem drzew. Umieszczone są nieregularnie zachowując jednak geometryczny związek z układem posadzki. Odległości pomiędzy poszczególnymi panelami z rzeźbami wynikają z istniejącej zieleni wysokiej, gdyż priorytetem było zachowanie jej w całości.

Formy rzeźbiarskie od strony głównego dojścia uzupełnione są napisem imienia i nazwiska danej osoby oraz latami jego życia. Od strony parku na stalowych panelach corten umieszczone są cytaty wypowiedzianych sentencji także z podaniem imienia i nazwiska autorów wypowiedzi oraz lat ich życia. Napisy są wycięte w stali kortenowskiej. W ten sposób kompozycja od strony alei emanuje rzeźbiarskim i ekspresyjnym charakterem formy, a od strony parku oszczędnym, architektonicznym działaniem faktury rdzy oraz jej barwy na tle zieleni.

Ekspresja płaskorzeźb wzmacnia się poprzez kontrast materiałów wykonawczych. Chropowata faktura rdzy ma być tłem oraz kontrapunktem patyny i faktury brązu wyrzeźbionych postaci. Światło liniowe umieszczone w posadzce nadać ma rzeźbom charakteru tajemnicy oraz wydobyć dodatkowe kontrasty materiału po zapadnięciu zmroku. Wykonane tak figury oddziałują w przestrzeni w sposób enigmatyczny pozwalając na wielorakość interpretacji artystycznego wyrazu formy. Forma architektoniczno-rzeźbiarska prezentuje zróżnicowane, jednocześnie spójne wartości dzieła.

Projektowane nawierzchnie

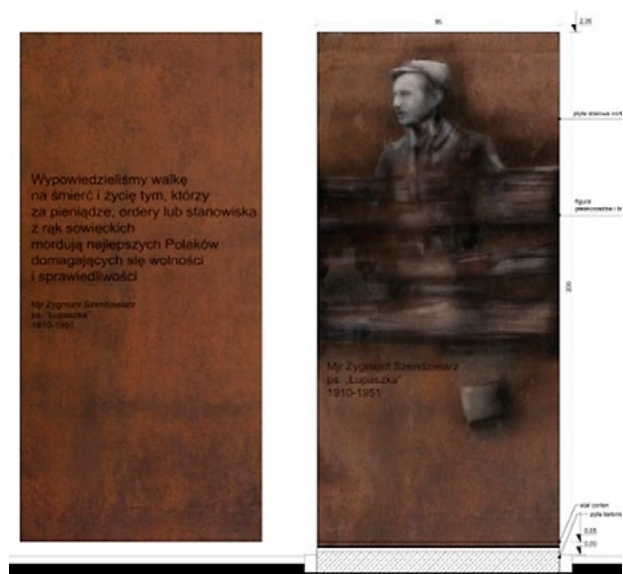
Projektowana nawierzchnia jest powiązana kompozycyjnie i znaczeniowo z układem figur rzeźbiarskich (il. 7). Jej zadaniem jest wyznaczenie oraz akcentowanie w przestrzeni rzeźb. Posadzka jest przedłużeniem i integralnym składnikiem paneli corten z płaskorzeźbami. W taki oto sposób realizowany jest zamysł rzeźby jako kompozycji otwartej, wpisanej w teren bez wyznaczania podziałów w przestrzeni. Posadzka współtworzyć ma jednorodną całość, gdzie zaciera się granica pomiędzy poszczególnymi elementami projektu i otoczenia (il. 7).

Dominującym elementem kompozycyjnym i symbolicznym nawierzchni jest rysunek krzyża, który jednocześnie stając się częścią tablicy memoratywnej pełni rolę wejścia i naznaczenia „Alej Niezłomnych”. Fragment ten wykonany jest ze stali corten, którego akcent stanowi ustawiona na przecięciu ramion tablica memoratywna. Trzon i wierzchołek



Il. 5. Wizualizacje rozwiązań przestrzennych pracy konkursowej. Źródło ilustracji: S. Wojtkiewicz

Ill. 5. Visualizations of spatial solutions of the competition work. Source of illustration: S. Wojtkiewicz



Il. 6. Widok płaskorzeźby. Źródło ilustracji S. Wojtkiewicz

Ill. 6. View of the bas-relief. Source of illustrations: S. Wojtkiewicz

płyt corten rozmywa się w zieleni parku. Zabieg taki zastosowany jest we wszystkich elementach posadzki. Tym sposobem realizowana jest zasada wpisywania się w istniejącą przestrzeń i zacierania granic pomiędzy poszczególnymi strefami funkcjonalnymi parku. Podobnie wykonane są ramiona krzyża. Cortenowa nawierzchnia stanowi też postument i równocześnie tło dla figur rzeźbiarskich.



Il. 7. Wizualizacje lokalizacji projektu w przestrzeni Parku 3 Maja. Źródło ilustracji S. Wojtkiewicz

Ill. 7. Visualizations of the project's location in the space of the 3 Maja Park. Source of illustrations: S. Wojtkiewicz

Powstałe wokół rzeźb wydzielone fragmenty wypełnione są zielenią tworzącą kompozycje roślinne.

Płaskorzeźby jak i tablica memoratywna cofnięta jest znacząco względem alei spacerowej. Tym samym rzeźby nie stanowią dominanty w przestrzeni, a jedynie dyskretne uzupełnienie istniejącego układu urbanistycznego. Zastosowana nawierzchnia to dwa odcienie kamienia – czern i szarość akcentujące miejsca rzeźb.

Układ linii posadzki wzmocniony jest dodatkowym oświetleniem wmontowanym w nawierzchnię. Zastosowane światło liniowe podkreśla zaprojektowany układ tektoniczny traktu oraz naprowadza na formy rzeźbiarskie.

Tablica memoratywna

Tablica memoratywna składa się ze strefy symbolicznej i dydaktycznej (il. 9). Tablica umieszczona została na przecięciu się ramion krzyża w posadzce stając się symbolicznym rzeźbiarsko-architektonicznym znakiem i akcentem wprowadzającym. Wykonana jest ze stali corten z pamiątkowym napisem. Obok ustawiona została polerowana i ukształtowana w formie wstęgi bryła prostopadłościenna z kamienia. Dwie kontrastowe formy oddziaływać mają barwą, tektoniką jasnego, unerwionego rysunku kamienia oraz fakturą rdzy panelu z napisem pamiątkowym.

W oddaleniu na osi przecięcia pomiędzy bryłą kamienia, a płytą z napisem ustawiono kolejny panel corten z wprowadzonym nadrukiem barw Polski. Biel i czerwień z perspektywy dojścia do tablicy ukazywać ma się w kadrze pomiędzy bryłą kamienia, a tablicą z napisem. W kontekście zieleni parku biel i czerwień ma być charakterystycznym wyróżniającym się akcentem kolorystycznym i znaczeniowym. Przestrzeń za ścianą tablicy z napisem i bryłą kamienia pomyślana jest jako przestrzeń dydaktyczna. W jej wnętrzu umieszczono historyczne zdjęcia upamiętnianych bohaterów z krótką notą biograficzną.



Il. 8. Detal przedstawienia rzeźbiarskiego. Źródło ilustracji S. Wojtkiewicz

Ill. 8. Detail of the sculptural representation. Source of illustrations: S. Wojtkiewicz

Całość tablicy umieszczona jest na niewielkim podniesieniu i otoczona kompozycją roślinną.

PODSUMOWANIE

Przedstawiony projekt otrzymał uznanie Komisji konkursowej w postaci wyróżnienia. Z punktu widzenia dydaktyki na kierunku Architektura Krajobrazu był ważnym doświadczeniem testującym teorię nauczania w konfrontacji z rzeczywistymi problemami projektowania krajobrazowego. Uzyskana przestrzeń projektu była obiektywnie przeprowadzonym ćwiczeniem projektowym podlegającym prawom metod generatywnych⁵ w projektowaniu.

⁵ Wojtkiewicz S., 2014, Generative Systems in architecture design, w: *Generative Art 2014 nr 19*, s. 36–48.



Il. 9. Wizualizacje tablicy memoratywnej w Parku 3 Maja. Źródło ilustracji: S. Wojtkiewicz



Ill. 9. Visualizations of the memorative array in the 3 Maja Park. Source of illustration: S. Wojtkiewicz

Uznanie w postaci nagrody uwiarygodnia przyjęty model nauczania i projektowania. Przybliży też teorie projektowania do praktyki co jest szczególnie ważnym aspektem zawodu architekta krajobrazu.

W oparciu o analizę materiałów źródłowych oraz posiadaną wiedzę i doświadczenie opracowano i zaprezentowano autorską wizję ukształtowania upamiętnień tworzących „Aleję Niezlomnych” w parku Konstytucji 3 Maja – tj.: tablicy memoratywnej oraz siedmiu form upamiętniających osoby. Zaproponowana wizja projektowa tablicy memoratywnej oraz zespołu upamiętnień, wraz z koncepcją zagospodarowania terenu położonego w granicach opracowania konkursowego przedstawia rozwiązanie spójne pod względem kompozycyjnym i przestrzennym z istniejącym zagospodarowaniem parku Konstytucji

3 Maja. Główną ideą działań projektowych było poszukiwanie nowych wartości estetyczno-przestrzennych terenu objętego zakresem opracowania konkursowego, przy poszanowaniu istniejących walorów rekreacyjno-krajobrazowych zabytkowego parku Konstytucji 3 Maja, ale i metod nauczania oraz postępowania w formowaniu idei projektu architektoniczno-krajobrazowego. Doświadczenia praktyczne, zwłaszcza mające na celu projektowanie przestrzeni znaczących ma istotne przełożenie na tworzenie charakterystycznej i rozpoznawalnej szkoły projektowania krajobrazu Uczelni Białostockiej. Teoria poparta praktyką ma przyczynić się do podnoszenia wartości elitarnych absolwentów kierunku Architektura Krajobrazu, uwiarygodnia też metody nauczania i prowadzone badania w obszarze teorii projektowania.

THEORETICAL ASPECTS OF DESIGN PRACTICE IN LANDSCAPE ARCHITECTURE, THE CASE OF THE CONCEPT DESIGN OF THE “UNBROKEN AVENUE” IN THE 3RD MAY CONSTITUTION PARK IN BIALYSTOK

1. INTRODUCTION

The theme of the XX Forum of Landscape Architects is to reflect on theories, science and practice in landscape architecture. One way to combine them is to participate in architectural competitions. From the perspective of didactics and design process research, architectural competitions have a significant impact on the integration of architecture students into the profession and the ability to apply and test teaching theory in practice. The participation of students with its teachers in architectural competitions also contributes to diversifying the teaching of landscape architecture and achieving better didactic results by characterizing Białystok’s school of landscape archi-

teature. Thus the theory, science and practice of creating a triad, affect the direction of the development of landscape architecture and prepare graduates for the profession of landscape designer. The example below, refers to one of the Białystok landscape design competitions, where lecturers and graduates of landscape architecture took part as a team. Shared participation is somewhat read in the context of didactic, scientific and practical experience in architectural, sculptural and landscape specialization.

The architectural-sculptural competition on the “Alley of the Unbroken” was organized by the city of Białystok. The city announced the results of a competition to develop the design concept of the unbroken avenue, which will be set up in the consti-

tutional Park 3th May in early August 2017. On the 11 teams nominated to take part in the competition, the competition commission awarded the team led by dr eng. arch. Sławomir Wojtkiewicz – assistant professor in Landscape Architecture BUT in Białystok. The highest award received Andrzej Chwalibóg and his team. Grzegorz Witkiewicz from Kobylka, Sculpture Studio “Forma” from Cracow, and the design team composed of: Sławomir Wojtkiewicz, Jerzy Grygorczuk, Hanna Wojdakowska from Białystok.

2. HISTORY OF THE PARK OF THE CONSTITUTION OF THE THIRD MAY

The 3rd May Constitution Park is located in Białystok, in the former forest called The Forest of Zwierzyniecki, located south-west of the former preserve of deer and fallow deer, which in the 18th century were part of the grounds of the palace and garden residence of the great crown Jan Klemens Branicki. The Zwierzyniecki Forest, in contact with the gardens of the branicki palace, was a hunting lodge. Originally it had an area of over 34 hectares. At the beginning of the 19th century, as a result of the city’s development, the area of the forest of zwierzyniecki was given the status of a communal forest and its area was systematically reduced, gradually transforming it into a city park. It was marked, among others, by the alleyways, summer theater, restaurants and other entertainment facilities, and in 1895 the “konka” – tram line was erected. As a result of these transformations, the “Wwierzyniecki Park” was established, which became a place of recreation and recreation for the inhabitants of the city. After regaining independence, in 1921, the northern part of the Zwierzyniec Park was named “Park of Third May”. In 1930 the modernist redevelopment of the park began. The new compositional axis of the urban assumption became an alley starting with a roundabout located at the confluence of today’s streets: M.C. Skłodowska, 11th November and Podleśna with the end of the southern part of the park round the square with a green flowerbed. On the main axis of the park a monument was erected to commemorate the polish soldiers from the 42nd Infantry Regiment killed in the polish-bolshevik war by Jakub and Kazimierz Juszczuk, who was unveiled in november 1930 (ill. 1). In March 1935, a former tram depot at ul. Swietojanska was demolished, resulting in the merger of the 3rd May Park through Planty Park with Prince J. Poniatowski Park and the green areas of the Biała river valley. On the 60th anniversary of the Katyn massacre, in September 2000 the ceremonial unveiling of the Katyn Monument was set-

led, which was located according to the design Leon Jaruszewicz in the northern part of the main walkway in the neighborhood of Katyn Square – ie roundabout at the junction of today’s streets: M.C. Skłodowska, 11th November and Podleśna. In 2010 the monument was rebuilt according to the design of Professor Jerzy Grygorczuk (ill. 2). On April 27, 2009 the City Council gave the park the name of the 3rd May Constitution. Park grounds continue to border north – through Katyn Square and the Planty Park Avenue – with the gardens of the Branicki Palace. This area is a place of rest and recreation, as well as nature education and organization of outdoor cultural events.

3. FIELD OF COMPETITION DEVELOPMENT

The fragment of the 3rd May Constitutional Park, which was included in the competition design, presents a situational sketch below (ill. 3). The 200×30 m long rectangular area is located on both sides of the main walkway of The 3 rd May Park and represent a fragment of the historic Branicki Park and Palace estate, which was entered into the register of monuments by the decision of the Voivodship Monument Conservator in Białystok on December 30, 1986. The area covered by the call for proposals is approximately 6000 m². The whole is owned by the Białystok municipality. Owing to the historic nature of the area covered by the call for proposals, the design decisions made to create the “Unbroken Alley” had to take into account the recommendations of the City Monuments Conservator in Białystok. The necessity of preserving the main elements of the development of this area, including: the course of the Park of the Constitution of the 3rd May, its width, the location of its adjacent trees and the location of the monument of the 42nd Infantry Regiment and the Katyn Monument as the main spatial elements defining the character of the above – park alley. Considering the planned implementation of the “Unbroken Avenue” in the context of the existing assumption of the Planty Park and The 3rd May Constitutional Park, priority has been given to the fact that the designated location is considered to be a very successful implementation of the park and garden complex “interwar meter”. The main alley of the 3 rd May Park, proposed as a location for new commemorations forming the “Unbroken Alley”, has an important architectural dominant in the form of the monument to the 42nd Infantry Regiment. It is therefore advisable to place in such a shaped, antique space to place commemorations that do not coincide with the existing development of The Park of The 3rd May Constitution.

4. THE MAIN IDEA OF PROJECT

The message and goal of our project activities has been:

- entering sculptures into the spatial character of The 3rd May Park,
- maintaining a homogeneous expression expressing the problem of narrative history through analogies, symbols and archetypes,
- organizing space in a functional and compositional way,
- consolidation of existing urban order taking into account accents and spatial dominant,
- increasing the position of the place through the use of plastic solutions that fit in the context of the surrounding environment and high-quality finishing materials,
- to achieve the goal of semantic and at the same time the didactic design assumption,
- creating a better and resultant space understood uniformly in terms of landscape architecture, sculpture, contextual conditioning.

Spatial character of the 3rd May Park described the principles of open composition adopted in the design assumption. The idea that the proposed memorandum has no boundaries and is directly due to the permeability of the park (il. 4) is most appropriate. The axial arrangement of the place with clearly defined functional and compositional zones fixed the linear direction of the design space, and the subject of the project was reflective and metaphorical. The thesis is that the projected object can not dominate the existing space, but only supplement it, identify it, provoke it for reflection, act in a art and didactic way. The spatial solution consists of the floor design, the arrangement of the commemorative plaque and the seven sculptural-architectural allegories of the characters presented. The spatial solution is intended to be a cameral assumption in the landscape, referring to the urban layout of the place and the human scale.

4.1. Sculptures forms

Strolling along the avenue of the park, the passers-by became an inspiration in the sculptural interpretation of the commemorated characters. The “Pantheon” of heroes was presented in the form of going “ordinary-uncommon” people. In this way the monumentality of the assumption for turning them towards pedestrians was dropped. Figures of sculptures are made on a real scale of humanity, and the compositional solutions used are supposed to evoke an allegory of heroism, which we can identify also in each of us. The basic artwork in the reception of

sculptures is the raw texture of executive materials (bronze, cortenium) and conscious defragmentation of individual pieces of figures. The sculpture was depicted on the background of the geometric surfaces of corten steel. The rust of the cortenium panels with the texture of bronze reliefs of people has the mood of melancholy, reflection, metaphors and dramaturgy. In addition, the archetypal shroud is referred to in the figurative solution. Each figure is partially covered with a canvas of stylized drapery. The form of “shroud” binds all the elements of the composition together (ill. 5, 6, 8). Figures are set along the alley between the existing rhythm of the trees. Placed irregularly, however, maintaining a geometrical relationship with the layout of the floor. Distances between individual panels with sculptures are due to the existing high greenery, because the priority was to preserve it in its entirety. Sculpture forms from the main entrance are supplemented with the name and surname of the person and his life. On the park side of the corten steel panel, quotations are also given, along with the names of the authors of the speech and the years of their lives. The inscriptions are cut in corten steel. In this way the sculpture composition on the side of the avenue emanates the sculptural and expressive character of the form, and from the park to the sparse, the architectural effect of rust texture and its color against the green. Expression reliefs are enhanced by the contrast of executive materials. Rough texture of rust is to be the background and counterpoint for the patina and texture of bronze carved figures. The linear light placed in the floor is supposed to give the sculptures the character of mystery and extract extra contrasts of material after darkness made such figures interact in space in an enigmatic way allowing for multiple interpretations of the artistic expression of the form. The architectural and sculptural form presents the diverse, coherent values of the work.

4.2. Designed floors

The design of the surface is related in composition and in relation to the arrangement of sculptures (il. 7). Its task is to designate and emphasize in the space of sculptures. The floor is an extension and an integral component of the cortenes with relief reliefs. In this way, the idea of a sculpture as an open composition, entered into the area without designation of divisions in space, is realized. The floor to be co-created is homogeneous, where the boundary between the individual design elements and the surrounding is blurred (ill. 7). The dominant element of the composition and symbolic of the surface is the drawing of the cross, which at the same time becom-

ing part of the memorandum board acts as the entrance and designation of the “alley of the unbroken.” This piece is made of corten steel, whose accent is set at the shoulder cut memorial board. The core and top of the corten plate blurs in the green of the park. This treatment is applied to all floor elements. In this way, the principle of entering into the existing space and clearing the boundaries between the functional zones of the park is realized. Similarly, the arms of the cross are made. Corten pavement is also a pedestal and at the same time a background for sculptural figures. Fragments formed around sculptures are filled with greenery forming plant compositions. Bas-reliefs and memorabilia are reversed significantly with respect to the walkway. Thus sculptures are not dominant in space, but merely a discrete complement to the existing urban layout. The surface used is two shades of stone – black and gray. Grayscale shades of gray with texture and black cubes co-create a distinctive pattern, accentuating the place of sculpture. The floor line system is reinforced with additional lighting incorporated in the pavement. The applied linear light emphasizes the designed tectonic layout of the path and guides it to sculptural forms.

4.3. Memorable plate

The memorandum table consists of a symbolic and didactic zone (ill. 9). The plaque was placed at the intersection of the cross arms in the floor, becoming a symbolic carving-architectural sign and introducing accent. It is made of steel corten with commemorative inscription. Next to it was a polished and shaped ribbed rectangular mass of stone. Two contrasting forms interact with the color, the tectonics of the bright, irregular stone figure, and the rust texture of the panel with memorial inscription. At the distance of the intersection between the body of the stone and the plate with the inscription is set another corten panel with the introduced color of poland. White and red from the perspective of reaching the blackboard is shown in the frame between the solid stone and the inscription. In the context of the green of the park, the whiteness and redness of the park is to be characterized by a distinctive color accent and meaning. The space behind the wall with the sign and the stone is designed as a didactic space. Inside it contains historical photographs of commemorated heroes with short biographical notes. The entire array is placed on a slight raised and surrounded by a plant composition.

5. SUMMARY

The presented project received recognition from the competition commission in the form of distinction.

From the perspective of didactics in the field of landscape architecture, it was an important experience testing the theory of teaching in confrontation with the real problems of landscape design. The project space obtained was an objectively conducted project exercise under the laws of generative methods in design. Recognition in the form of a prize will validate the adopted teaching and design model. He also brings design theories to practice which is a particularly important aspect of the profession of landscape architect. Based on the analysis of source materials and the knowledge and experience, the author has developed and presented his own vision of the formation of commemorations forming the “alley of the unruly” in the park of the 3rd May – Constitution memorial table and seven forms commemorating the people. The proposed design vision of the memorandum and the commemorative assembly, together with the concept of development of the area within the limits of the competition design, presents a coherent and comprehensive solution to the existing development of the 3rd May Constitution Park. The main idea of the project activities was to search for new aesthetic and spatial values of the area covered by the competition, respecting the existing recreation and landscape values of the historic Park of the 3rd May, but also the methods of teaching and acting in forming the idea of the architectural and landscape project. Practical experience, especially for the design of significant spaces, has a significant impact on the creation of a distinctive and recognizable landscape design school of the Białystok University. The theory supported by the practice is to contribute to raising the value of elite graduates of the landscape architecture, as well as teaching methods and research in the area of design theory.

LITERATURA

1. Dobroński A.Cz., Filipow. K., 1996, *42 pułk piechoty im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego*, Białystok.
2. Dobroński A.Cz., 2012, *Historia Białegostoku*, Fundacja Sąsiedzi, Białystok.
3. Wojtkiewicz S., 2017, Kryterium symbolu w projektowaniu założeń architektoniczno-krajobrazowych miejsc pamięci, *Przestrzeń i Forma 2017 nr 28*, s. 155–162.
4. Wojtkiewicz. S., 2014, Generative Systems in architecture design, w: *Generative Art 2014 nr 19*, s. 36–48. www.bialystok.ap.gov.pl, materiały urzędu miejskiego w białymstoku; dostęp/access 2017-09-